

نگرشی بر آثار و نقش بنیادین نماز در اعتلای جامعه و کاستن آسیب‌های

اجتماعی

حسن اسماعیل‌زاده

دانشجوی دکترای عمران گرایش مکانیک خاک، دانشگاه آزاد اسلامی نجف‌آباد، اصفهان،

ایران Esmaeilzadeh_hassan@yahoo.com

چکیده:

خداوند کریم با هدف رشد و پرورش شخصیت بشری و به تعالی رسانیدن روحی آنان، مجموعه‌ای از عبادات را واجب فرموده است تا همیشه برای ساخت شخصیت خود در حال تمرین و ممارست باشند. مهم‌ترین و محبوب‌ترین این عبادات نیایش و راز و نیاز به درگاه حق تعالی بوده که در قالب نماز پدیدار می‌گردد. قرآن مجید و سنت الهی به این نوع از بندگی که در قالب و شکل نماز انجام می‌گیرد، تاکید فراوانی نموده‌اند و از جمله واجبات الهی است که در هیچ شرایط و موقعیتی نباید ترک شود. همانا نماز سرچشمه عبودیت و بندگی است و مناجات، ویژه نمازگزاران با خداست. نماز هم انسان را در برابر مشکلات اخلاقی، حقوقی و منکرات دور نگه می‌دارد و هم مشکلات مادی زندگی انسانی را از آسیب‌پذیری مصئونیت می‌بخشد. عباداتی هم‌چون نماز، روزه، زکات و حج که انجام منظم این عبادات در اوقاتی معین اطاعت از خداوند و پیروی اوامر الهی را به مومن متذکر می‌شود، سبب شده تا او همواره با خضوع و خشوع و صف‌ناپذیری در تمامی امور به خداوند نظر داشته باشد. هم‌چنین صبر و تحمل سختی‌ها، جهاد با نفس و تسلط بر خواسته‌ها و هواهای نفسانی و اظهار محبت و نیکی به مردم را به او می‌آموزد. به طوری که روحیه خودباوری، همکاری و همبستگی اجتماعی او را رشد و تعالی می‌بخشد.

واژگان کلیدی: نماز، خانواده، عبادت، آسیب‌های اجتماعی

- مقدمه

نماز به عنوان یک عمل عبادی و دستور الهی در ایجاد و تعالی رشد فردی و اجتماعی تاثیر شگرفی داشته و انسان نمازگزار در پرتو نور نماز به یک زندگی آرام و مطمئنی دست می‌یابد. رعایت کردن حقوق دیگران و حتی سایر جانداران از جمله تاثیر نمازهای حقیقی آن یگانه عالم خلقت بوده و این گونه است که نماز نفس سرکش را مؤدب به آداب الهی و رعایت حقوق فردی و اجتماعی دیگران می‌نماید. تنها راه ارتباط و سخن گفتن با خدا، نماز است که اگر با خلوص نیت تمام خوانده شود، مطمئناً تاثیر به سزا و غیرقابل انکاری در فرد و اجتماع خواهد داشت. در بررسی آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، به عنوان یک پدیده اجتماعی، باید به علل اجتماعی انحرافات نگریسته شود. در این خصوص عوامل متعددی نقش دارند، عواملی چون عدم پای‌بندی خانواده‌ها به آموزه‌های دینی، آشفتگی کانون خانواده، نوع شغل، بی‌کاری و عدم اشتغال، فقر و مشکلات معیشتی، دوستان ناباب، محیط نامناسب، فقر فرهنگی و تربیت نادرست، رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی و ... در این میان یکی از عوامل مهم اجتماعی در بروز آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی عدم پای‌بندی خانواده‌ها به آموزه‌های دینی است. برای جلوگیری از این امر در خانواده‌ها، می‌توان با تقویت اعتقادات فرزند به ویژه در کودکی و نوجوانی، در کنار پای‌بندی عملی خود والدین به آموزه‌های دینی به‌ویژه به فریضه بسیار مهم نماز قدم‌های عملی محکمی برداشت.

- تاثیر بی بدیل نماز در هدایت جوامع بشری

نماز به واقع عامل وحدت و همگرایی است. چرا که همه انسان‌ها را از هر قوم و قبیله و نژاد و با هر رنگ و از هر جنس و در هر درجه و مقام علمی و منزلت اجتماعی به درگاه خداوند می‌کشاند. درجه و رتبه‌های مادی در این میان رنگ می‌بازد و همه در یک صف واحد در مقابل آفریدگار خود پیشانی تضرع را بر زمین می‌نهند و جلوه‌ای زیبا از وحدت بین امت اسلامی را نمایش می‌دهند.

یکی از نتایج برپایی نماز احیا، حفظ و گسترش سنن الهی در روی زمین است. نمازگزار هر روز چندین بار با خلوص نیت چنین می‌خواند که خدایا ما را به راه صحیح هدایت فرما، راه آنان که به آن‌ها (انبیا و اولیا) انعام فرمودی، نه راه کسانی که مورد غضب قرار گرفتند یا آنهایی که گمراه شدند. نمازگزار بهترین ارزش‌ها، آداب، راه و رسم زندگی را از خدا طلب می‌کند. در قنوت و دعای خود بهترین‌ها را نیز برای هم‌نوعان و بندگان خدا آرزو می‌کند و در سلام پایان نماز به بندگان صالح خدا درود و سلام می‌فرستد. نمازگزار نظافت، پاکیزگی و بهداشت را پیشه خود می‌کند، حلال‌ترین و پاک‌ترین غذاها و نوشیدنی‌ها را مصرف می‌کند، با بهترین، پاک‌ترین و حلال‌ترین لباس و زیباترین سیما به ملاقات خدای خود رهسپار می‌شود. برای سربلندی در پیشگاه حضرت حق گرد امور حرام نمی‌رود و تلاش می‌کند که کارهای شایسته و پسندیده انجام دهد و فضایل بیشتری کسب نماید. همه این نکات احیاء گسترش و حفظ ارزش‌ها و سنن پسندیده انسانی و متعالی را به دنبال دارد.

هر جامعه برای اینکه اعضایش از هنجارها و قوانین آن پیروی کنند، اهرم‌ها و مکانیزم‌هایی دارد که به آن کنترل اجتماعی می‌گویند. در جامعه دینی و در بین دین‌داران نیز مکانیزم‌هایی وجود دارد که افراد را از هنجارشکنی، قانون‌گریزی، کج‌روی‌ها باز می‌دارد. یکی از این راه‌ها نماز است و نماز یاد خداست و کسی که به یاد خداست به سوی معصیت و گناه نمی‌رود. نمازگزار عالم را محضر خدا می‌داند و خداوند را همیشه شاهد و ناظر بر اعمال خود می‌داند و اطمینان دارد که پس از مرگ باید پاسخگوی تمام اعمال خوب و بد خود باشد. این انسان هیچ‌گاه خطا نخواهد کرد زیرا اعتقادش او را از گناه و خطا باز می‌دارد. قرآن کریم در سوره عنکبوت آیه ۴۵ می‌فرماید: به راستی که نماز انسان را از گناهان کبیره و اعمال ناپسند باز می‌دارد. امام رضا (ع) در حکمت نماز جماعت می‌فرماید که نماز را برای باز داشتن از بسیاری از معصیت‌ها، خدای عزوجل مقرر فرموده‌اند. کسی که نماز می‌خواند نباید لباسش غصبی باشد، از مال حرام تهیه نشده باشد، غذایش نیز پاک و سالم باشد. در حدیث آمده است اگر

کسی مشروبات الکلی مصرف کند، تا چهل روز نمازش قبول نیست. پیامبر خدا (ص) می‌فرماید: کسی که یک لقمه از حرام بخورد، تا چهل شب نمازش قبول نیست و دعاهايش نیز مستجاب نمی‌شود. به راستی، انسان که پایه حکومت غرایز در کانون وجود او مستحکم است، بهترین راه برای کنترل غرایز و خواست‌های بی‌کران او همان یاد خدا می‌باشد. از این نظر قرآن در سوره طه آیه ۱۴، یکی از اسرار نماز را یاد خدا معرفی می‌کند: « اَقِمِ الصَّلَاةَ لَذِكْرِي؛ نماز را برای یاد من بپا دار». (عبدالحسین زاده، محمد و لطیفی، میثم، ۱۳۹۳)

در قرآن کریم سوره هود آیه ۱۱۴ درباره نقش نماز در از بین بردن بدی‌ها آمده است: نماز را در دو طرف روز و نیز در ساعات تاریکی شب بر پا دارید البته نیکوکاری‌های شما، بدکاری‌های شما را نابود می‌سازد و این نماز یادآوری است برای اهل ذکر. نماز نه تنها نقش بازدارنده‌ای دارد بلکه قرآن کریم در سوره مبارکه مریم آیه شریفه ۵۹، ترک آن را زمینه‌گرایش به همه مفاسد می‌داند و می‌فرماید: بعد از انبیاء گروهی جانشین آن‌ها شدند که نماز را ضایع کردند و از شهوات پیروی کردند. (محبی و همکاران، ۱۳۹۲)

نمازگزار باید حقوق مردم خصوصاً محرومان را ادا نماید. رسیدگی به نیازمندان و محرومان جامعه و ادای حقوق محرومان، آن‌گونه اهمیت دارد که اگر نمازگزار به حقوق آنان توجهی نکند نمازش پذیرفته نیست. امام رضا(ع) در این زمینه می‌فرماید: « من صلی و لم یزکَّ لم تُقَبَلْ صَلَوتُهُ؛ هر کس نماز بخواند ولی زکات نپردازد نمازش قبول نمی‌شود». (قرائتی، ۱۳۸۰)

حصول آرامش و امنیت فردی و اجتماعی و تنزل بزهکاری در سایه اقامه نماز

بشریت در طول زندگی خود با مصایب و مشکلاتی مواجه بوده که برخی از مشکلات منجر به عدم امنیت می‌شد. انسان معاصر، علی‌رغم پیشرفت‌های صنعتی و تکنولوژی شگفت‌آور، بیش از گذشته در معرض بلاها و مصایب قرار گرفته است، چرا که گسترش زندگی صنعتی و ماشینی، اگر چه توانسته زحمت جسمی او را کم نماید، ولی این حقیقت بر کسی پوشیده نیست که روح و روان او را به بند کشیده و انواع دغدغه‌ها و نگرانی‌های روحی را برای او به

ارمغان آورده است. چنین است که انسان متحیر برای رسیدن به آرامش روحی و اطمینان خاطر روانی هر روز دل به یکی از مظاهر مادی می‌سپارد، هرچند این دل سپردن مشکل او را حل نخواهد کرد. توجه به آمارهای ارائه شده از سوی مراکز روان درمانی، این نکته را به اثبات می‌رساند که انسان امروزی در تامین امنیت فردی خویش که مهم‌ترین نمود آن در آسایش روحی و روانی افراد مشاهده می‌شود، چندان موفق عمل نکرده است. باید دانست که احساس بی‌پناهی و سردرگمی‌های روحی و روانی، چنان نیست که همه انسان‌ها را در برگیرد، بلکه در میان اکثریت جمعیت، گروه محدودی هستند که علی‌رغم وفور عوامل اضطراب‌زا، از آرامش روحی و روانی زاید الوصفی برخوردار هستند و در امنیت و آسایش به زندگی مشغول هستند. این‌ها کسانی هستند جزء نمازگزاران حقیقی بوده و در پرتو نماز، به امنیت فردی و اجتماعی مناسبی دست یافته‌اند. زیرا قرآن کریم را سرلوحه کار و زندگی خود قرار دادند. « الا بذکر الله تطمئن القلوب؛ آگاه باشید که با یاد خدا دلها آرام می‌گیرد». (رعد/۲۸) این افراد دریافته‌اند که بارزترین و روشن‌ترین مصداق ذکر خدا نماز است. به این ترتیب بندگان راستین پروردگار، در پرتو نماز و راز و نیاز با خالق متعال خویش، از هرگونه نگرانی‌های یافته و هرگز خود را بی‌پناه نمی‌دانند، زیرا با خواندن نماز متوجه خواهند شد که خداوند حکیم پیوسته به آن‌ها عنایت دارد. هم‌چنین این افراد هیچ وقت به بیماری‌های روحی نظیر احساس پوچی مبتلا نمی‌شوند، زیرا در پرتو نماز دریافته‌اند که حیات آنان را هدفی‌والاست که همان رسیدن به قرب پروردگار می‌باشد و به خاطر همین امر هیچ‌گاه در زمان بروز سختی‌های زندگی مادی، احساس پوچی نمی‌کنند. بدین ترتیب امنیت فردی خود را در بالاترین درجه تامین نموده‌اند. روح‌شان آرام می‌شود، اگر چه جسم‌شان را مصائب گوناگون ضعیف می‌کند. سراسر زندگی انبیا (ع) مخصوصاً پیامبر مکرم اسلام (ص) و ائمه اطهار (ع) این نکته را به خوبی اثبات می‌کند که اگر آن بزرگواران در نهضت‌های الهی و حرکت‌های تعالی‌آفرین خود موفقیت‌های بی‌شماری اکتساب کردند و توانسته‌اند که حرکت اصلاحی

خود را به پیش برده و فریاد توحید سردهند، اصلی‌ترین عامل آن امنیت فردی و سکینه و آرامشی بود که از طریق ارتباط با خداوند (نماز) به دست آورده‌اند. در صدر تعالیم انبیاء الهی اقامه نماز و عمل به دستورات الهی جایگاه ویژه‌ای دارد که در ادامه به برخی از آن‌ها به طور موردی اشاره می‌گردد.

« و اجعلوا بیوتکم قبله و اقیموا الصلوة؛ و خانه‌های‌تان را رو به روی هم قرار دهید و نماز را بر پا دارید». (یونس/۸۷)

« ربنا لیقیموا الصلوة فاجعل افتدۀ من الناس تهوی الیهم؛ پروردگارا تا نماز را به پا دارند، پس دل‌های برخی از مردم را به سوی آنان گرایش ده». (ابراهیم/۳۷)

«و جعلنی مبارکاً این ما کنت و اوصانی بالصلوة و الزکاة مادمت حیا؛ و هر جا که باشم مرا با برکت ساخته و تا زنده ام به نماز و زکات سفارش کرده است». (مریم/۳۱)

در بسیاری از آیات قرآن کریم، خداوند متعال پیامبر گرامی خود حضرت محمد (ع) و سایر مومنان را به اقامه نماز امر می‌فرماید و در آیات کثیری اقامه نماز را یکی از اصلی‌ترین نشانه‌های متقین و مومنان معرفی می‌کند. بنابراین تمامی تاکید و سفارش به نماز به خاطر نقش بسیار مهم نماز در خودسازی و امنیت فردی ایفا می‌کند. انسان نمازگزار، در پرتو شعاع نورانی نماز از هرگونه عوامل نگرانی و پریشانی، آسوده خاطر می‌شود. اذکار و افعال نماز تماماً و یک به یک او را از چنان آرامشی لبریز ساخته که هیچ عامل مادی و معنوی دیگر قادر به اعطاء چنین آرامشی نیست. انسان با ذکر الله اکبر خداوند را به بزرگی یاد می‌کند. بنابراین، تمامی قدرت‌هایی که ممکن است او را تهدید به ناامنی کنند در نزد او خوار و حقیر جلوه می‌کنند. با ذکر الرحمن الرحیم به یاد لطف و مهربانی و بخشندگی بی حد و مرز خدا می‌افتد و دل و جان، لبریز از امن و آسایش می‌شود. واژه مالک یوم الدین به او هدف زندگی را که همان رستخیز و رسیدن به لقاء الله است یادآوری می‌کند و در نتیجه مصایب و بلاهای زندگی دنیوی در نظرش سهل و آسان می‌آید و هرگز در مواجهه با آن‌ها عقب نشینی نکرده و

به پوچی نمی‌رسد. عبارت ایاک نعبد و ایاک نستعین او را به یاری و امداد خداوند امیدوار می‌کند. با رکوع در برابر خداوند از خضوع در برابر غیر او می‌رهد و با سجده به پیشگاه خداوند، قید بندگی غیر خدا را از گردن جسم و جان باز می‌کند، و بدین‌گونه پیمانی ناگسستنی با خدای خود می‌بندد که ثمره‌اش آزادی و آزادگی و وصول به امن و امان است.

نماز مهم‌ترین عامل در جهت تأمین امنیت فردی است و باید در ترغیب و تشویق مردم به روی آوردن به این فریضه الهی، بیش از هر زمان دیگر تلاش کرد. نماز تنها در بعد روحی، تأمین‌کننده امنیت فردی نمی‌باشد، بلکه امنیت فردی آدمی را در بعد جسمانی نیز تأمین می‌نماید، زیرا بخشی از مقوله امنیت فردی وابسته به جسم و بدن مادی انسان است. مهم‌ترین جنبه این موضوع، همانا بعد روحی و روانی آن می‌باشد، ولی امنیت جسمانی که عبارت است از سلامت و پاکیزگی ظاهری در این جهت بی‌تأثیر نمی‌ماند و نماز در این جهت نیز منشاء تأثیرات بسیاری است. نماز گزار، برای آن که از عبادت خود بهره فراوان برده باشد، خود را مقید به رعایت اصول بهداشتی می‌داند. همان‌گونه که می‌دانید، از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده است که « دو رکعت نماز که با مسواک باشد بهتر است از هفتاد رکعت نماز که بی‌مسواک باشد». (مجلسی، ۱۳۸۵)

انسان نمازگزار باید برای هر نماز وضو ساخته و در موارد لزوم غسل کرده باشد. جامه‌های پاکیزه به تن نموده و با لباس آلوده و کثیف، به نماز نمی‌ایستد. خود را مقید می‌داند به گرفتن و اصلاح ناخن‌ها و زدودن موهای اضافی بدن، چرا که این موضوعات همگی در پاداش نماز دخیل بوده و راه وصول به قرب پروردگار را هموارتر می‌سازد و در نتیجه تقید به چنین اموری است که نمازگزار امنیت فردی خود را در بعد جسمانی نیز تأمین نموده و در نهایت، نماز جسم و جان او را در حصاری از امنیت و آسایش قرار می‌دهد. امنیت اجتماعی، در تمامی جوامع بشری پیوسته مورد تهدید و مختل گردیده و شخصیت فردی آنان نیز به دلایل مختلفی مورد اهانت واقع شده که منجر به از دست دادن کرامت انسانی آن‌ها می‌شود. انسانی که

شخصیت آنها زایل گشته و دیگر عزت و کرامتی برای خود ارزش ندانسته، و اقدام به انواع و اقسام بزهکاری‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌کند و جامعه از شر آن‌ها ایمن نخواهد بود. از امام هادی (ع) نقل شده است: « من هانت علیه نفسه فلا تأمن شره؛ کسی که خود را خفیف و خوار می‌داند و در باطن، احساس پستی و حقارت می‌کند از شر او ایمنی نداشته باش». در مقابل ذلت نفس، کرامت نفس و احساس عزت است که بشریت را از هر نوع گناه فردی و اجتماعی مصون می‌دارد. امام علی(ع) در این زمینه فرمود: « من کرمت علیه نفسه لم یهنها بالمعصیه؛ هرکس که برای خود بزرگی و کرامت نفس باور دارد هرگز آن را با پلیدی گناه، پست و تضعیف نمی‌کند».

یکی از راه‌های اساسی و مهم برای برقراری امنیت اجتماعی، این است که عوامل عزت آفرین و کرامت بخش را شناسایی نموده و تقویت نمود تا افراد جامعه با تمسک و عمل به آن‌ها از چنان کرامت نفسی برخوردار شوند که ارتکاب گناه حتی در خلوت و پنهانی برای آن‌ها امری دشوار و هراسناک جلوه کند. در نتیجه انسانی که از چنین تربیت الهی برخوردار شد هرگز در عرصه زندگی فردی و اجتماعی، تهدیدی برای امنیت و آسایش خود و جامعه نخواهد بود. یکی از مهم‌ترین عوامل و راهکارها، توجه به عنصر معنوی و مهم نماز است، زیرا نماز در واقع حلقه اتصال انسان با وجودی عظیم الشان و بی‌نهایت به نام خداست. خداوند متعال در سوره عنکبوت، آیه ۴۵ یکی از مهم‌ترین آثار نماز را دور کردن نمازگزار از فساد و فحشاء معرفی می‌نماید، آن جا که می‌فرماید: « ان الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنکر». (عنکبوت/۴۵) بنابراین انسان نمازگزار فردی است که اطراف گناه نمی‌گردد، چرا که هر صبح و شام با خدای خود در راز و نیاز است و حضور او را مستمراً درک می‌کند و اگر زمینه گناه و تعدی به حقوق دیگران فراهم گردد، او عقب نشینی کرده و مرتکب گناه نخواهد شد، زیرا خداوند متعال را حاضر و ناظر می‌داند، از این رو جامعه از جانب او در امن و امان خواهد بود. در میان کسانی که در طول حیات خود بیش‌ترین تعهد و مسئولیت را نسبت به جان، مال و

ناموس دیگران داشته اند، همواره نام نمازگزاران و مقیدین به نماز از درخشندگی ویژه‌ای برخوردار بوده است، زیرا نمازگزار می‌داند که اقامه نماز با تجاوز به حقوق دیگران هیچ‌گونه سازگاری ندارد و اصولاً نمازی که در کنار آن به نوعی تجاوز به حقوق انسان‌ها باشد، نماز نخواهد بود. نمازگزار واقعی خود را مقید به رعایت حقوق دیگران دانسته و از ارتکاب به گناهی بزرگ‌تر، خودداری می‌ورزد. مطالعه زندگی نمازگزاران حقیقی در طول تاریخ اثبات‌کننده این حقیقت مسلم است که برای برقراری امنیت اجتماعی هیچ عملی برتر از نماز نمی‌باشد. امام علی(ع) می‌فرماید: « وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةُ بِمَا تَحْتَ أَفْلا كِهَا عَلٰی أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمَلَةٍ أَسْلَبَهَا جُلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ؛ به خدا سوگند، اگر هفت اقلیم را با آن چه در زیر آسمان‌هاست به من بدهند تا از خدای خود نافرمانی کنم که پوست جوی را از مورچه ای به ناروا بگیریم، چنین نخواهم کرد». (نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴)

همچنین مطابق آیه شریفه « إِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰی عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ؛ نماز انسان را از غیبت، دروغ، سرقت و هرگونه اعمالی که مصداق فحشا و منکر باشد باز می‌دارد». کارکرد اصلی نماز در واقع بازداشتن افراد از گناه و پلیدی‌ها است. امام متقیان حضرت علی(ع) می‌فرمایند: « نماز دژ محکمی است که نمازگزار را از حملات شیطان حفظ می‌کند». این امر به قدری در قرآن مورد تاکید واقع شده که ملاکی برای قبولی نماز محسوب می‌گردد. به این معنا که نمازی پذیرفته خواهد شد که نمازگزار را از فحشا و منکرات برحذر دارد. به همین دلیل پیامبر بزرگ اسلام می‌فرمایند: « کسی که نمازش او را از کارهای زشت و ناپسند باز ندارد، فاصله بین او و خدا افزایش می‌یابد». (محبی و همکاران، ۱۳۹۲)

- تکامل، تداوم و استحکام بنیان خانواده به واسطه برپایی نماز

در اسلام به امر ازدواج و تشکیل خانواده بسیار اهمیت داده شده و از آن به عنوان محبوب‌ترین بنا نزد خدا و سنت پیامبر یاد نموده است. رسول گرامی (ص) ازدواج نکردن را دوری از سنت خویش می‌داند. دین مبین اسلام برای انتخاب همسر معیارهایی قائل است از

جمله تقوی، پرهیزگاری و اقامه نماز. در اسلام سفارش شده است اگر کسی اهل مسجد و جماعت نیست و عملاً به عبادت و نماز بدون عذر پشت پا می‌زند، او را به عنوان همسر خوب انتخاب نکنید و اگر شخص دیندار و باتقوایی به خواستگاری آمد به او زن بدهید. اسلام برای نماز و عبادت افراد متاهل ارزش و فضیلت بیشتری قائل است. معتقد است با ازدواج دین کامل می‌شود و افراد بهتر می‌توانند به کارهای نیک و پسندیده اقدام کنند و خود را از گناه و منکرات باز دارند. امام صادق (ع) در این زمینه می‌فرماید: « دو رکعت نمازی که متاهل بجای آورد، برتر از هفتاد رکعت نماز است که فرد مجرد به پا دارد».

بنابراین نمازگزاران برای این‌که با نماز خود فضیلت و ثواب بیشتری کسب کنند، از سنت رسول الله پیروی کرده باشند، بدی‌ها و گناهان خود را از بین ببرند، خود را از پلیدی‌ها و منکرات باز دارند و ایمان بیشتری کسب کنند، ازدواج نموده و تشکیل خانواده می‌دهند. از طرفی اگر انسان تقوی و پرهیزگاری را پیشه خود سازد و اهل نماز باشد، خود را مقید و متعهد می‌داند که از بدی‌ها، انحرافات و امور حرام دوری گزیند. به‌علاوه نماز انسان را از فحشا و منکرات باز می‌دارد و چون بهترین و بزرگ‌ترین ذکر، یاد خدا می‌باشد، به انسان آرامش و اطمینان می‌دهد. این مسائل به استحکام خانواده کمک می‌کند و آرامش را برای خانواده به ارمغان می‌آورد. تحقیقات نشان می‌دهد، بی بندوباری، عدم پایبندی به موازین اخلاقی، معاشرت‌های ناسالم و غیرشرعی عواملی هستند که بنیاد خانواده را سست و به فروپاشی آن و جدایی و طلاق کمک می‌کند. از عواملی که سبب دوام و بقای کانون گرم خانواده می‌باشد، خوش رفتاری و محبت به زن و فرزندان است که اسلام سفارش بسیاری در این زمینه کرده است. در حدیثی آمده است: اگر میان زن و شوهر کدورت باشد یا یکدیگر را بیازارند و بد زبانی کنند، نماز هیچ‌کدام پذیرفته نیست. بررسی آیات شریف قرآن، احادیث و متون اسلامی نشان می‌دهد که در فرهنگ اسلامی نماز و ازدواج هر دو بنایی محبوب، آرام

بخش و تسکین دهنده، نور پاک و ترک آنها موجب گرفتاری در آتش جهنم خواهد شد. (محبی و همکاران، ۱۳۹۲)

- نتیجه گیری

نیاز به ارتباط با خدا، آرامش یافتن، الگوجویی، حرمت طلبی، آزادی خواهی، عدالت خواهی، کمال جویی، شادابی، خلاقیت، جستجوگری، هویت یابی، معنایابی، دوست یابی، انس با هموعان، معرفت و آگاهی از جمله نیازهای معنوی جوانان است که نماز جماعت و مسجد در برآوردن آنها نقش زیادی دارد. نماز جماعت، حضور در مسجد، برگزاری جشن ها و اعیاد اسلامی، جلسه های قرآن و دعا احساس یگانگی، دوستی و صمیمیت را در قلب ها ایجاد می کند. گردهمایی افراد گوناگون، هر صبح، ظهر و شام، در مسجد و شرکت آنان در نماز جماعت بهترین فرصت برای تقویت اطلاعات فرهنگی، سیاسی، مذهبی، اجتماعی افراد است. همه این عوامل نقش موثری را در پیشگیری از آسیب های اجتماعی در جامعه برعهده دارد. تأثیرات نماز در زندگی فردی عبارتند از: دوری از شرک، طلب توبه از خداوند، توجه به خدا، انزجار از غیر خدا، مداومت بر ذکر خدا، دوری از آرامش روح و روان، رعایت بهداشت جسمانی و توجه به زیبایی و پاک نگه داشتن بدن، جلوگیری از گناه، دوری از فساد و تباهی. همچنین تأثیرات نماز از بعد اجتماعی می توان به علنی شدن عبادت پروردگار، آشکار شدن یکتاپرستی و توحید، قبول شهادت مسلمین درباره یکدیگر، رسیدگی به بینوایان و یاری درماندگان، ترویج نیکوکاری، پیشگیری از وقوع بسیاری از گناهان و جلوگیری از انواع فسادها اشاره نمود. نماز به عنوان ستون اصلی دین نقش بسیار مهمی در جلوگیری از گرایش انسان ها به آسیب های مختلف اجتماعی دارد. نماز علاوه بر این که بنده را به خالق و پروردگارش نزدیک می سازد و حلقه اتصال بین عبد و معبود بوده و عشق به خدا را در قلب و باطن او زنده می سازد و موجب دوری او از هر نوع گناه و معصیت و آسیب می شود، در بعد دیگر نیز هرگز نمی گذارد فرد در مقابل خلق خدا بی تفاوت بماند. بنابراین در نماز دو اثر

نهفته است، یکی اثر فردی که موجب نزدیکی او به خدایش می‌گردد و دیگر اثر اجتماعی است که او را در جامعه، شخصی مسئول تربیت می‌کند، یعنی نمی‌شود کسی اهل نماز و عبادت باشد و در عین حال نسبت به جامعه بشری و هم‌نوعان خود هیچ وظیفه‌ای را احساس نکند و به دنبال بزه و خلاف مسیر قانون در حرکت باشد.

- منابع و مأخذ

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- نهج البلاغه (۱۳۹۰)، ترجمه محمد دشتی، قم: انتشارات مشهور.
- ۳- مجلسی، محمد باقر (۱۳۸۵)، بحارالانوار، المكتبة الاسلامیة، تهران.
- ۴- محبی، سیامک و همکاران (۱۳۹۲)، مروری بر سازه های سلامت اجتماعی در پرتو کارکردهای آشکار و پنهان نماز، مجله تحقیقات نظام سلامت، سال نهم، شماره هشتم.
- ۵- عبدالحسین زاده، محمد و لطیفی، میثم (۱۳۹۳)، واکاوی پیامدها و آثار اقامه نماز در ایجاد و گسترش سبک زندگی اسلامی، نشریه مهندسی فرهنگی، سال نهم، شماره ۸۲.
- ۶- قرائتی، محسن (۱۳۸۰)، تفسیر نور (دوره ده جلدی)، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی